

Pozicionálni kell magunkat!

Beszélgetés dr. Jung Lászlóval, az MFB Zrt. ügyvezető igazgatójával

2013. október elejétől dr. Jung László, az Egererdő Zrt. korábbi vezérigazgatója, az OEE Egri Helyi Csoportjának elnöke, tölti be az állami erdészeti társaságok tulajdonosi jogait gyakorló MFB Zrt. Agrár és Turisztikai Befektetési Főigazgatóság ügyvezető igazgatói posztját. Kinevezése után bő egy hónappal beszélgettünk budapesti Nádor utcai irodájában, az erdészeti ágazat helyzetének értékeléséről, stratégiai elképzeléseiről, a jövő feladatairól és az erdészszakma várható kihívásairól.

– *Az állami vagyongazdálkodású erdők esetében nap mint nap hangsúlyosan esik szó a közjóléti és az ökológiai szerep fontosságáról, de kevesebbet hallunk az időszzerű ökonómiai kérdésekről. Miként látod ezt?*

– Talán nem elégszer és kellően hangsúlyozott ökonómiai jellemzője a magyar erdőgazdálkodásnak, hogy az erdészeti hatóság, mind az állami és a magán-gazdálkodóktól független szakmai szervezet által, ökológiai alapon meghatározott éves kitermelhető famennyiség jelentős részével egyszerűen nem élünk. Úgy ítélem meg, hogy a gazdálkodás szempontjából ez megmagyarázhatatlan és érthetetlen. Ha stabil és nyugodt gazdasági körülmények között élne az ország, biztos bevételi források tudatában, akkor valóban lenne alapja annak, hogy elgondolkodjunk az erdők minden gazdálkodástól mentes fenntartásában. Ráadásul, a legújabb publikációk feszegetik azt a kérdést, hogy a klímaváltozás szempontjából fontos szén-dioxid-megkötés nagyobb mértékű a fiatal állományokban, mint az idősebbekben. Az erdőtelepítéseknek, felújításoknak ezért is kiemelt a szerepük. Én még a nagy területű koncentrált vágásterületek világában szocializálódtam, ahol ugyanúgy megvoltak a szigorú erdőfelújítási kötelezettségek, mint ma. Ráadásul volt valamikor úgynevezett erdőfenntartási járulékok is. A járulékból erdőfelújításra költendő pénzeszköz intézményrendszere, mint alap, jól működött. Letéteményese volt az erdő kon-

tinuitásának, és ami fontosabb a magasabb ökológiai értékrend elérésének. Megítélésem szerint az eleinktől örökölt erdőket emelt fővel hagyatkozhatjuk. Ami azt is jelenti, hogy az elődeink és az általunk kezelt teljes erdőterületünk erdészkező beavatkozása során alakult ki.

– *Az erdőfenntartás e rendszerét nehez lenne ma Brüsszelen keresztül ismét életre hívni.*

– Ez valóban jogi kérdés, de látni kell, hogy maga a forma igen kívánatos és követendő. Amennyiben ebben előremozdulás lenne, szigorítani kell a befizetést, ha szükséges a jogi körülmények közötti behajtását. Maga a felhasználást ellenőrző szervezet, amely a kontrollt és adott esetben a szankciót kiveti, ma is létezik. Klasszikus terminológia szerint ez nem más, mint az erdőfelügyelet.

– *A kitermelhető famennyiség növelésére visszatérve, azonnal felvetődik, hogy amint több vágásterület jelenne meg a hazai erdőkben, számos és beves negatív felhang kísérné a folyamatot.*

– Nem várható el az állampolgárok többségétől, hogy gyakorlati szakmai tapasztalatok hiányában egy friss vágásterületen állva megértsék, hogy a letermelt erdő helyén ökológiailag és ökonómiailag is értékes erdő nő. De senkinek sem jó, ha mi erdészek erdészeti szakmai kérdésben folyamatosan védekezünk. Többször hangsúlyoztam már más fórumokon is, hogy ha az ember megy az utcán és orra esik, az egy seb. Az is seb, hogy ha vakbélgyulladás gyanújával bevisz-

nek a kórházba és a sebész ejt egy metszést. De a két seb között jelentős különbség van! A sebészi vágásban van szakmai tudatosság. Az orvos tudja mit, miért csinált, ismeri a következményeit és egy ilyen műtét már napi rutinfeladatok sora. Ezzel analóg az erdész szakember bármilyen szintű beavatkozása az erdőbe. Ugyanúgy tudja, hogy mit és miért! Az emberi szervezet esetén ráadásul több a kockázat és a visszafordíthatatlan folyamat. Ha egy erdősítésem az asztalra elvitte, van mód és módszer a pótlásra. Azt kell hangsúlyoznunk szorgalmasan, hogy az erdész szakmai tudatosságában a következő lépések szakmai előremetszése is benne van. És bár lehet bátor kijelentésnek venni, ma hazánkban nem tudnak nekem olyan erdőrésztletet mutatni, ahol erdész jóvátehetően és visszafordíthatatlanul cselekedett volna az erdő kárára. Miközben a közvéleménynek, és ami még lényegesebb, a döntéshozóknak is éppen ellenkező a véleménye. Úgy tűnik, mintha még nagyobb kontrollra és szigorításokra lenne szükség. Az erdőtvény módosítására sem emiatt kellene odafigyelni, hanem mert bizonyos szakmai kérdésekben lényegesen előrehaladtak már a kutatások.

– *Magasabb szintre került a kapcsolódó tudomány és utána kellene menni a jogalkotással?*

– Így van. Ez az indoklás rendben is volna. Az erdőtvény legutóbbi nagyobb volumenű módosítása kapcsán például sokan az „erdészeti büntetőör-

vény” kifejezést használták. Pedig a szigorítás ilyen értelemben nem a végrehajtó, törvényalkotói rosszindulatot tükrözött, hanem az addig intézményesített és kézben tartható rendszernek a folyamatosságát kellett az akkori megváltozott körülmények között biztosítani. Önmagában ezzel teljesen egyetértek, de hogy ez a valóságban hogyan működik, az már más kérdés. Ebben a játéktérben rengeteg vektort kell elképzelnünk. Azonban ezeknek az eredője, hogy korlátozást korlátozás hátán tapasztalunk. Illetve büntetést büntetés hátán. Korábban teljesen egyértelmű feladatok, pl. a Bükkben egy mézskövel végrehajtott útstabilizálás kivitelezése, ma már kérdések egész sorát vetik fel. Azzal kezdve, hogy ezt kell-e és lehet-e engedni. A megvalósítás procedúrájáról ma ne is beszéljünk, miközben egy teljesen mindennapi szakmai feladat megoldásában helyi természetes anyagot használunk fel, helyi munkaerőre támaszkodva. Ma már nem kohósakkal stabilizálunk utakat az erdőben, mert az a technikai eljárás, anyag nem fogadható el. De ettől még az útstabilizációt nem lehet elítélni, nem lehet megszüntetni mint műszaki beavatkozást az erdőn, mert az súlyos ökonómiai kérdéseket vet fel. Ha nem tudok utat stabilizálni, nem tudok utat építeni, akkor nagyságrendekkel nagyobb értéket kell bevinnem a rendszerbe a faanyag előállításához. Abban a pillanatban piacvesztés és versenyhátrány lép fel, olyan országokkal szemben, ahol mások a földrajzi, szabályozási, gazdálkodási körülmények.

– *Sok tényező, sok szempontú kérdésekről beszélgetünk.*

– Valóban számos vektor határozza meg az eredőt. Ilyen nagyon fontos kérdés, hogy mi legyen a fával? Ha egy '70-es, '80-as évekbeli rakodó választékát hasonlítjuk össze egy maival, óriási a különbség. Két dolog miatt. Először is rengeteg választék egyszerűen eltűnt. Gondoljunk csak a bányászati alapanyagokra. Bányafára, pillérfára, bányadorongra, bányadeszkára, melyekre valamikor nagy mennyiségben volt szükség. Másodsorban, bár ezt kellő szakmai kritikával kell kezelni és a túlzásokat figyelembe venni, korábban létezett vertikális integráció. Minden nagyobb erdőgazdálkodó hóna alatt kellett, hogy legyen fafeldolgozás. Persze ez egy ún. „hórukk” dolog volt, mert sok esetben ez nem a szükségletekhez, nem a technológiákhoz, nem a koncentrációhoz és nem

az ökonómiailag kikalkulált értékekhez igazodott. Sokkalta komolyabb elemzéseket, gazdasági modellezést kívánt volna annál, ahogy ezt akkoriban végezték. A kilencvenes években a fűrészüzemek jelentős része, így vagy úgy, de levált az erdőgazdaságról. Ezeknek egy meghatározó része egy idő után egyszerűen tönkrement. Vagy nem értettek hozzá, vagy nem fejlesztettek, sokféle indokot sorolhatnánk. Ez is jól példázza, hogy a magyar faipar zuhanórepülésbe kezdett és van mai is. Természetesen építkezési folyamatban kell gondolkodni a jövőben és ennek egyetlenegy vezérlővel lehet, mégpedig hogy az ökonómiából mit lehet kihozni. Ahhoz, hogy újra rendszerszinten építkezhesünk, tisztázni kell, mi jöhet ki a magyar erdőkből!

– *Akkor itt visszakanyarodtunk a fakitermelési mennyiség kérdésköréhez.*

– Ha valaki azt mondja, hogy rendszerben van, éves szinten ez a mennyiség legyen 7 millió köbméter, akkor ennél álljunk meg, és ne beszéljünk a 9 millióról. Ezt egzaktul tudni kell. Mert ha nem húzunk most egyértelmű vonalat és nem fektetünk le egy konkrét számadatot, akkor később, ha mégis csak megjelenik a 9 milliós érték a rendszerben, akkor az a most építeni kezdett koncepciót fel fogja borítani. És az utód szakemberek joggal néznek majd ránk, hogy miért ezt az utat választottuk.

Ma tökéletesen ismerjük az erdeink állapotát. A prognózisokkal is tisztában vagyunk, figyelembe véve, hogy a klímaváltozással kapcsolatos nagyon jelentős kérdéskör még nyitva van előttünk. Ha ezeket az alapismereteket felhasználjuk, akkor a magyar faipar fejlesztési koncepciójának kiválasztásában nagyon nagyot nem tévedhetünk.

Visszatérve a jelen problematikájának előzményeihez. A piaci és ipari lépés miatt, a választék-kiesések miatt, egyre több termék kezdett landolni a sarangolt kategóriában. Hogy ez rostfa, papírfá vagy tűzifa lett, az gyakorlatilag ebből a szempontból mindegy, mert az átjárhatóságuk okán szinte egy csoportnak tekinthető a három. Az elsődleges fűrészipari kapacitás csökkenése nyomán, a rönkmennyiség piaci eladhatósága beszűkült. Ezzel szemben a változatlan kitermelési volumen miatt növekedett a sarangoltpiac. Igen ám, de a kilencvenes években a legfőbb fűtőanyag a gáz lett. A fenti hármas választékból a

nagyobbik halmazt jelentő tűzifa piaca is egyre jobban összeszűkült. Ennek hatására átálltak az erdőgazdaságok a rostfára. Ebben a piaci szegmensben a faanyagot megvették ugyan, de limitált mennyiséget és alacsony áron. Természetesen csökkenni kezdett az ár és végül olyan szintet ért el, hogy már mindegy volt, hogy hová és mennyiért, de el kellett adni a fát. És ekkor lépett be Olaszország, Ausztria, Németország a gazdasági képbe.

– *A klasszikus export célországok.*

– Még gömbfával csak-csak. Utána jött egy hullám a szenesítés kapcsán, amivel könnyebb volt teríteni a nyugat-európai piacot, de ezt a retorta eljárással készülő, nagy mennyiségben érkező faszén kiszorította. Végül is a kilencvenes évek végén bekövetkezett az a váltás, aminek következtében a sarangolt választék nem vagy csak nagyon rossz lehetőségekkel volt elhelyezhető a piacon. És itt kanyarodunk vissza az ökológiához. Ebben az időszakban joggal kérdezték meg, hogy rendszerben Erdész úr, de akkor minek vágja ki a fát az erdőben? Persze a szakember pontosan tudja, hogy a fakitermelés nem „ad hoc” jellegű, hanem arányosan elosztott, hozamszabályozással kiegyenlített, munkahely-teremtő, munkahely- és vidékmegtartó komplex tevékenységsor. Ráadásul az erdő maga is megkívánja, akár növedékfokozó gyérités, akár véghasználat formájában a kezelést, hiszen már működő folyamatokról van szó, amiket nem lehet csak úgy leállítani. Ettől függetlenül az ökológiából érkező kritika fogalmazódott meg a „minek termelünk?” kérdésben.

– *Azt gondolom, hogy ebben ma már elmozdulás van a gazdasági, társadalmi racionalitás felé.*

– Persze, de ez nagyon is valós kérdés volt! Majd újabb paradigmaváltás következett, melyet visszatekintve éles kritikával illetünk. Érdekes ez a dolog, hogy minden cselekedetünk mögött logikus lépések voltak, de utólag még szakmán belül is, nagyon sokan elítélik. Az akkori helyzetben szinte teljesen véletlenszerűen, de belénk botlott az energetikai szektor, mely észlelte a változó piaci, gazdasági helyzetünket. Nem karitatív tevékenységből kiindulva, hanem számolva, osztva, szorozva és követve az európai uniós törekvéseket, direktívákat a megújuló energiák terén, más energiaforrások felé fordultak. Le akarták váltani a rossz hatásfokú szénégető erőműveiket, elsősorban a megváltozott környezet miatt, mely-

ben még külön büntetést is kellett fizetni, ha szemet égettek. Azért beszéltek botlásról, mert kényszerpályák mentén találtunk egymásra és nem koncepciónálisan fogtunk össze. Ők a karbonkvóttákkal küzdöttek, mi a piaci helyzetünkkel. Optikailag ezt később nem tudtuk kezelni, ahogy a kommunikáció szintjén sem. Sőt! Nagy megítélésbeli negatívumokkal jöttünk ki belőle, pedig utólagosan elemezve a rendszer alrészzeit, abszolút pozitív volt a működés. Példának okáért nem darabolgatunk feleslegesen méterbe, hanem cser esetében, melynek a faanyaga senkinek sem kellett, mehetett a 2,6 méteres befoglaló méretezés. A látvány azonban ellenünk dolgozott. Mert mit látott az állampolgár? Kamionra rakva rönköt visznek az erdőmbe és az erdész elégetteti a fát, pedig abból mi minden más jó dolgot lehetne csinálni. Persze a másik pólus már hiányzott, hogy igen, de tessék mondani mit és ki fogja megvenni?

– *Ez is egy olyan racionális gazdasági kérdés volt, ami – éppen a látvány miatt – senkit nem érdekelt.*

– Senki nem kérdezte meg, hogy mire fogjuk akkor használni, amikor már a tölgyet sem tudjuk eladni. Sőt! Ma a 38 cm alatti bükk rönköt nem veszi meg senki. Ez nagyon nagy gond! Ennek az eredője megint az lett, hogy egy vesztettebb pozícióból újra elkezdett kifelé kapálózni az ágazat. Építsünk fel akkor egy másik stratégiát! Mindenki tudta közben, hogy a kapcsolódó energetikai szektorban, így az ide szállított sarangolt választéknál is, egyértelmű koncepciónak kell lenni, hogy a kicsi, lokális és a nyersanyagbázishoz lehetőleg közelebb fekvő rendszerekben szabad csak felhasználni a faanyagokat.

– *A helyi szükségleteket kielégítő helyi fűtőművek.*

– Pontosan! Ez lehet kórház, szálloda, iskola, más intézmény. És, ha ehhez azt a technológiai rendszert kell beállítani, hogy a leghatékonyabb kazánok működése mellett történetesen aprítékot kell előállítani, akkor felül kell vizsgálnunk az apríték-termelési rendszereinket. És ha hiányoznak, meg kell építenünk. Mert lassan, de rá lehet venni a felhasználókat helyi szinten – a magas gázárak és bizonytalanabb vagy időnként kérdéses ellátás mellett – a jobb hatásfokú apríték-kazánok használatára. De egy kérdést mindig fel fognak tenni. És mondja Erdész úr, hol van az apríték-halom? Az a válasz biztosan nem lesz megfelelő, hogy „na azt majd

én hozom”. Ebből a megfontolásból kell előre készletezni. Ez inspirálta az ún. tűzifa udvarokat, melyeket már több erdőgazdálkodó cég is beindított és az MFB Zrt.-n belül is, mint tulajdonosi joggyakorlónál, erre vonatkozóan határozott koncepcióval rendelkezünk. Ha egy kórház pl. leszerződött és befedte az éves igénygörbét az apríték-tüzelés mennyiségére vonatkozóan, vagyis hogy mikor, mennyi kell neki, akkor az ellátás biztonsága érdekében van mód a betárolásra. Adott, pl. kéthetes fogyasztási ciklusokra bontva, előre lehet készletezni. Két hét alatt a deponált anyagot fel lehet használni és az újabb készletet majd minden körülmény között biztosítani lehet. Ezen belül vevőorientált igényrendszert kell összeállítani, ki, mit, hogyan kér, igényel kérdések alapján.

– *Említetted a koncepciót az előbb. Mi a tulajdonos várható stratégiája a téren?*

– Először is azt az alapcölöpöt kell levetni, hogy mit is akarunk a fával? Ez egy nagy kérdés. Minden időintervallum-kényszer nélkül azt mondhatjuk, hogy az iparilag feldolgozható alapanyagnál azt a célt kell magunk előtt megfogalmazni, hogy lehetőleg ne hagyja el az országot. De nagyon át kell gondolni, hogy a fejlesztési pozíciókat miben erősítsük meg. Nem szabad rámutatni pl. Franciavágasra, hogy bármi áron, de ez lesz a központja a magyar fafeldolgozásnak. Vagy, hogy újraindítjuk Felnémetet. A legfontosabb célt kell először tudatosítani ebben a folyamatban és ez az, hogy a magyar erdőkből származó faanyag lehetőleg ne kerüljön exportra. Persze ezzel egyidejűleg kimondtam, hogy a hazai faipart meg kell teremteni. A folyamatnak a hosszát és pontos irányát ma még nem látjuk kristálytiszta. Ennek meghatározásához piackutatásokat és gazdasági elemzéseket kell végezni. Így felcsillan a lehetőség annak is, hogy a magyar erdőkből kitermelt fa hozzáadott értékkel gazdagodik és az erdész szakember munkája is jelentősen felértékelődik. Hiszen mögötte egy ipari ágazat testesülhet meg és nem csak zöld kalapos fávágnak tekintik majd. Ehhez rögtön kapcsolni lehet a vidékfejlesztést, a térségi munkaerő-megtartó képesség növelését. Lesznek szakemberek, akik ezt a koncepciót minden részletében felépítik majd.

A másik nagy halmaz a sarangolt választék kérdése. Azt a stratégiai alapot

kell lefektetni, hogy elsősorban a termék értéke miatt, lehetőleg ne hagyja el az egyes régiókat. Az nem működik, hogy ha a Dél-Alföldön épít egy város egy nagyobb fűtőművet, akkor a Mátrából visszük majd az üzemeléshez a faanyagot.

Ha ez a kettős cél letisztul, akkor ezekre már lehet stratégiákat felépíteni.

A mi esetünkben már megfogalmazódott, hogy a tűzifa régió belüli tartásánál van egy alap „A” verzió és egy végső „N”-ik verzió. „A” esetben egyszerűen az a régiós gazdasági igény jelenik meg, hogy a drága import gázzal szemben érdemesebb a helyi olcsóbb hasábtűzifát használni. A „B” verzióban már egy kicsit komfortosabb, feldolgozottabb tűzifa-igény jelenik meg, a felhasználó saját tüzeléstechnikai igényeinek megfelelően. A „C” verzió már például az aprítékot jelentheti. Ezekből a lépcsőfokokból már érezhető, hogy valamilyen szintű fejlesztést valakinek meg kell csinálnia. Praktikus ezt az erdőgazdának kell elvégeznie. A végfelhasználók nyilván nem fognak aprítékoló gépet vagy nagy kapacitású daraboló-hasító gépet venni. És ahogy haladunk előre a különféle verziókban, elérünk egy olyan ponthoz, amikor majd azt mondja az erdőgazda – és ebbe a kapcsolódó vállalkozói kör is beleértendő – hogy ne tessék semmivel sem foglalkozni, én majd megterveztetem energetikusokkal a rendszert, megépítem, megfinanszírozom, és majd tetszik ott látni egy csövet ami kijön abból az épületből. Abból a melegvíz fog folyni. A magam részéről, csak csendben jegyzem meg, az áram előállítását fából nem preferálom. Szerintem olyan volumeneket nem szabad koncentrálni, ahol az energia input-output arány felborul. Visszatérve tehát a példához, kijön a cső az épületből, jön rajta a melegvíz. Tessék kérem arra felszerelni x mennyiségű szondát és számítógépeket és lehet mérni, hogy mennyi melegvizet teszünk tőlem venni, milyen hőmérsékleten, milyen nyomáson, áramlási sebességgel. És nekem a végén a hőért tessék majd fizetni. Ez az „N”-ik verzió.

* * *

A gazdasági visszatekintés és stratégiai elemzés után a beszélgetés folytatását, egyebek között a közjóléti erdőgazdálkodásról, az erdészeti kommunikációról, a szakmai képzésről, a következő lapszámunkban folytatjuk.

Nagy László